

רס"ן (במיל") מוריאל מטלון – ראיון מצולם

עורכי הראיון: רס"ן יזהר יצחקי (רמ"ד החדשנות וניהול הידע), סגן רן כרמון (ע' רמ"ד החדשנות וניהול הידע) וקמ"ש הדס נחום (ע' רת"ח דוברות, ביקורת וקש"ח)

ביום 21 בפברואר 2022 נערך ראיון מצולם עם מוריאל מטלון.

להלן עיקרי הדברים אשר עלו בראיון.

רקע אישי ומסלול השירות של מוריאל מטלון

מוריאל מטלון נולד בתל אביב, למשפחת משפטנים. סבו, יצחק מטלון, היה עורך הדין היהודי הראשון ביפו ודודו היה שופט. מגיל צעיר, מטלון שאף להיות עורך דין. בגיל 17 וחצי הוא מימש את שאיפתו ונרשם ללימודי משפטים במסלול העתודה באוניברסיטה העברית בירושלים. בשנות לימודיו היה פעיל באגודת הסטודנטים וכיהן כסגן יו"ר האגודה, שם נטל חלק במעבר הפקולטה למשפטים לקמפוס להר הצופים והיה חלק מהקמת מעונות הסטודנטים הראשונים בגבעת המבתר. מוריאל מטלון בחר במסלול העתודה ובשירות הפרקליטות הצבאית מכיוון שהאמין שכך יוכל לממש את יכולותיו ולתת להן ביטוי במהלך שירותו הצבאי.

בשנת 1970, לאחר סיום לימודיו, התגייס מטלון לצבא. בשנת 1971 הוא החל למלא את תפקידו הראשון בפרקליטות הצבאית, כקצין בתביעה הצבאית באזור חבל עזה. במהלך שירותו בתפקיד זה, החל מטלון למלא גם את תפקיד קצין בית המשפט. למטלון זכור כי באותה התקופה, התעוררו מקרים בהם פלסטינים ביקשו לתבוע את צה"ל על פגיעות שנגרמו להם כתוצאה מפעילות הצבא, ובעקבות כך הוטל על מטלון התפקיד להקים גוף לבירור תובענות, שידון באותם מקרים.

מטלון מינה לתפקיד יו"ר ועדת התובענות את אורי גורן, שהיה אז סרן במילואים. מטלון בחר בכוונה קצין בשירות מילואים ולא שופט בשירות סדיר, כדי להפריד את הנושא באופן ברור מסוגיית השיפוט הפלילי ובפרט מהעמדתם לדין של מחבלים. עבודת הוועדה עוצבה ונעשתה מתוך ההבנה שבקרב תושבי האזור – כמו בכל קבוצה אחרת – יש בני אדם, שעלולים להיפגע בגוף וברכוש. מסר זה עמד תמיד לנגד עיניהם של השופטים וקציני המשפטים ששירתו בבית המשפט הצבאי. לאחר שנה וחצי בתפקיד תובע צבאי בעזה, באמצע שנת 1972, עבר מטלון לשרת כתובע צבאי בשכם.

בחודש יולי בשנת 1973, אגב הקמת ענף הדין הבין-לאומי בפרקליטות הצבאית, עבר מטלון לשרת כסגן ראש הענף, ובמקביל לכך שירת כיועמ"ש אזור סיני ומרחב שלמה. בתקופת מלחמת יום הכיפורים, קיבל גם את תפקיד יועמ"ש "נפת פאיד" לשבועות ספורים - בשטח שממערב לתעלת סואץ במצרים.

לאחר שחרורו של מטלון ובמסגרת שירות המילואים, הוא נבחר לכהן כשופט בבתי המשפט הצבאיים באיו"ש ובזמן מלחמת לבנון הראשונה אף יועד למלא את תפקיד יועמ"ש הממשל הצבאי בלבנון, למשך כשלושה שבועות; לאחר מכן, שימש יועמ"ש היחידה לקישור עם האוכלוסייה האזרחית בלבנון.

צוות הראיון ועו"ד מטלון במרפסת משרד עורכי הדין בראשו הוא עומד בתל אביב

פרשות מרכזיות במהלך שירותו של מוריאל מטלון

במהלך הראיון, מוריאל מטלון ציין מספר "הבזקים" – אירועים ופרשות עיקריים בהם עסק בתקופות שירותו בפרקליטות הצבאית.

מלחמת יום הכיפורים

סמוך לפרוץ מלחמת יום הכיפורים, מטלון שירת כחמישה חודשים בענף הדין הבין-לאומי, שהוקם בחודש יולי 1973. מספר ימים לפני פרוץ המלחמה, כבר התקבלו בפרקליטות הצבאית התראות לגבי אפשרות פריצתה של מלחמה. ביום חמישי, כיומיים לפני תחילת המלחמה, ישבו קציני הענף עם הפצ"ר דאז, אל"ם צבי ענבר, והסכימו שהענף הבין-לאומי, שהיה אחראי על השטחים, יהיה בכוננות בסוף השבוע ובלילות - דבר שלא היה מקובל אז בפרקליטות הצבאית. ביום הכיפורים, מטלון היה הקצין שנשאר בכוננות.

בערב הצום התקבלו בענף התראות נוספות. בבוקרו של יום הכיפורים, ראש הענף והפצ"ר הגיעו גם הם למטה הפרקליטות הצבאית בתל-אביב. בשעה עשר בבוקר, הגיעה ידיעה מבור חיל האוויר, לפיה ראו שהמצרים מורידים את הסככות מהטנקים, אך עדיין נמסרה הערכה שמדובר בתרגילים בלבד. תפיסת המצב בפרקליטות הצבאית, כמו בכל צה"ל, הייתה מוטעית - ולמרות שהעריכו שמדובר רק בתרגילים, המלחמה פרצה בצהרי אותו היום.

עיסוק עיקרי בענף הדין הבין-לאומי סביב פרוץ מלחמת יום הכיפורים נגע לשאלה מי יידרש לטיפול בממשל צבאי, אם יוקם כזה בשטחי ירדן או בשטחי מצרים לאחר שאלה ייכבשו בעקבות הלחימה. בסופו של דבר, אכן הגיעו כוחות צה"ל עד לצד השני של תעלת סואץ במצרים, והקימו את מה שנקרא אז מבחינה רשמית "נפת פאיד", ומטלון כאמור התמנה להיות היועמ"ש של אזור זה במשך כשלושה שבועות. זכור למטלון שבמהלך תפקיד זה, אנשי הפרקליטות כבר החלו לתהות האם עליהם לקדם את כינונה של תחיקת ביטחון ייעודית לאזור זה.

חקירת שבויים לאחר מלחמת יום הכיפורים

מספר חודשים לאחר סיום מלחמת יום הכיפורים, שבו לישראל שבויי מלחמה מכוחות צה"ל, שנכלאו במצרים ובסוריה. מטלון זוכר כי פדויי-השבוי הועברו לבית ההבראה של מבטחים בזיכרון יעקב (היום מלון "אלמא"). עם שובם, עברו השבויים שלושה שלבי תחקור, כאשר השלב השלישי היה השלב משפטי.

ראשית, עברו השבויים החוזרים תשאול של גורמי ביטחון וביון במשרד ראש הממשלה (שב"כ או מוסד); לאחר מכן, נערכה חקירה של הצבא, בעיקר באמצעות מצ"ח; לבסוף, הובאו השבויים בפני נציגי הפרקליטות הצבאית. מטרת התשאול על ידי הפרקליטות הצבאית הייתה לגבש תלונה לאו"ם על הפגיעות שנגרמו לאותם השבויים. בעקבות עבודת הפרקליטות, אכן גובשו והוגשו אותן פניות לאו"ם.

הצוות שהתמנה לחקור את השבויים מטעם הפרקליטות הצבאית כלל שופט בדימוס – יוסף חריש, שאז היה שופט מחוזי ולימים היועמ"ש לממשלה. לצידו ישב מוריאל מטלון, שהיה תובע בדימוס, ושירת אז כסגן ראש ענף הדין הבין-לאומי.

בזמן הראיון הזכיר מטלון כי בדיעבד, בולטת בעיניו העובדה שצוות הפרקליטות לא קיבל הדרכה בכל הנוגע לרגישות המנטלית והפסיכולוגית של הנחקרים; בנוסף, לא נערך תיאום מספק בין עורכי החקירה של הפרקליטות הצבאית לבין עורכי החקירות הקודמות. החיילים נשאלו על הדברים הכי קשים שעברו, על ידי אנשים שחלקם לא עברו הכשרה ייעודית להתנהלות מולם. למטלון זכור כי הפדויים היו במצב קשה, ומאז שהוחזרו לארץ עוד לא ראו את משפחותיהם. צוות החקירה מצידו, היה חדור להשיג את המטרה שלו ושאל את פדויי-השבוי שאלות שהיו לעיתים קשות, כדי לקבל את המידע שהיה צריך לאסוף למען גיבוש התלונה. מטלון סבור שהצוות לא יכול היה להבין עד תום את משמעות האירועים שעברו על הפדויים ולא הכיר את הצורך בהתאמת השיח. מטלון הוסיף והסביר, כי באותם ימים, המודעות הפסיכולוגית לא הייתה גבוהה כפי שהיא כיום – ולכן אפשר שהצד האנושי-הומניטרי של האירוע לא זכה ליחס מספק.

מלחמת לבנון הראשונה

בחודש יוני 1982, בזמן מלחמת לבנון הראשונה, נקרא מטלון לכהן כיועמ"ש ממשל לבנון במסגרת שירות המילואים שלו. הוא שימש בתפקיד זה כשלושה שבועות ולאחר מכן התפקיד השתנה ליועמ"ש יחידת הקישור לאוכלוסייה בלבנון.

ביום השני של המלחמה, נקרא מטלון לפצ"ן, שם נפגש עם אריאל שרון, שר הביטחון דאז, "במפקדת הפיקוד המרחבי (שכונתה "הארמון"). במפקדה זו הוצגה בפני מטלון כל תכנית הלחימה. הוא סיפר שגם במלחמה זו, היה עיסוק רב בשאלה – על מי יוטל להקים את הייעוץ המשפטי בעבור ממשל צבאי שיוקם בלבנון, אם יהיה כזה.

הווי היחידה והשינויים והתמורות שחלו בפרקליטות הצבאית

בתקופת לימודיו של מוריאל מטלון, הפרקליטות הצבאית נחשבה בעיניו למקום מאד משמעותי. באותם ימים, זוהתה הפרקליטות הצבאית עם מאיר שמגר ז"ל, שהעמיד אותה במקום מאוד מרכזי בעשייה הצבאית ובעשייה המשפטית כאחד. ניכרה גאווה גדולה מאוד בשורות היחידה, ואלו מהעתודאים למשפטים שהגיעו לשרת בה בפועל חשו שהם ניצבים בצמתים החשובים ביותר במדינת ישראל.

ללא ספק, השינוי המשמעותי ביותר שהתרחש במבנה היחידה בזמן שירותו של מטלון בה, היה הקמת ענף הדין הבין-לאומי, שהוא זכה להיות בין מייסדיו. הענף שהוקם כאמור בחודש יולי בשנת 1973, נבנה בידי צבי אפרת, שנבחר להיות ראש הענף. הוא ביקש ממטלון, שהיה אז תובע בשכם, להתמנות כסגנו. לפני כן, ענף ייעוץ וחקיקה כלל גם את התחום הבין-לאומי, ובראשו עמד אז דב שפי, לימים הפצ"ר, שמילא למעשה גם את תפקיד ראש ענף הייעוץ והחקיקה וגם את תפקיד ראש הענף הבין-לאומי.

בהקמת ענף הדין הבינלאומי נעשה הפיצול הראשון בתוך המגזר הייעוצי בפרקליטות הצבאית – ענף הייעוץ והחקיקה הופנה לייעוץ משפטי לפנים הצבא, ואילו ענף הדין הבין-לאומי לעיסוק בנושאי הדין הבינלאומי והשטחים.

בזמן שירותו של מוריאל מטלון בפרקליטות הצבאית, מטה הפרקליטות ישב בבניינים מעבר לקריה, איפה שנמצא היום המתחם המסחרי "שרונה".

מבחינת התקשורת בין המחלקות ביחידה ושיתוף הידע ביניהן, במהלך שירותו, בנוסף לתקשורת טלפונית, נשלחו חומרים אך ורק בדואר צבאי; מחשבים – לא היו. בשלב מסוים במהלך תפקידו של מטלון כסגן ראש הענף הבין-לאומי, הוציא מטלון ביחד עם צבי אפרת מספר קבצים של חוות דעת חשובות שכתבו. ערכות אלה הופצו לכלל גופי הפרקליטות הצבאית ושימשו את קציני היחידה לאורך שנים רבות.

מסר לקציני הפרקליטות הצבאית בהווה

לקראת סיום הראיון, שאלנו את עו"ד מטלון, האם יש מסר שירצה להעביר לקצינים הצעירים ביחידה. מטלון ביקש לחלק את תשובתו לשניים.

ראשית, מטלון סיפר שלראייתו, על קציני הפרקליטות הצבאית להגיע לצבא עם תפיסה לפיה הצבא צריך לפעול על בסיס ערכי-מוסרי איתן. הערכים והחוק אמורים להתכתב אחד עם השני. על קציני הפרקליטות להדגיש את הקשר בין המשפט לבין הערכים, ולבטא אותו כשהדבר נדרש, בביטחון ובגאווה. לטעמו של מטלון, אפשר להגשים את הערכים המובילים את הצבא באופן שאינו מתנגש כלל וכלל עם העובדה שהצבא מגן עלינו ושומר על חיינו.

שנית, ציין מטלון, כי לראייתו ומניסיונו ארוכי השנים, ההכשרה שמקבל כל קצין בפרקליטות, והסיטואציות איתם עליו להתמודד, הם ייחודיים ויכולים להבטיח לכל אחד מקציני היחידה מסלול שירות מרתק. בעיני מטלון, הפרקליטות הצבאית מניחה תשתית, עליה אפשר לבנות קריירה משפטית יוצאת דופן. כל קצינה וקצין יכולים וצריכים להפיק את המקסימום האפשרי מהשירות הצבאי, באופן פעיל.

אנו מודים למוריאל מטלון על הזמן שהקדיש לנו ועל תובנותיו מאירות העיניים שהוסיפו לידיעותינו על ההיסטוריה של היחידה.